

Тема: Вальтер Скотт – засновник історичного роману. Історія і художній вимисел у романі «Айвенго»

Мета: розвиток компетентностей

предметних і комунікативних: знання і розуміння цікавих фактів життя В. Скотта, сюжету роману «Айвенго», поняття історичний роман; уміння усвідомлено читати і сприймати на слух текст твору, відповідати на питання за змістом прочитаного / почутого тексту / медіатексту, формулювати питання до нього, стисло або вибірково переказувати прочитане та/або почуте; розрізняти історичні факти і художній вимисел у романі, висловлювати своє ставлення до зображених у творі людей, подій, ситуацій, явищ тощо;

ключових: розвиток уміння визначати головну і другорядну інформацію в тексті / медіатексті; формування умінь візуалізувати враження від почутого та/або прочитаного художнього тексту / медіатексту, коментувати та інтерпретувати художній текст; співвідносити зміст сприйнятого художнього тексту / медіатексту з історичним і культурним контекстом; проектувати власний життєвий досвід на описані у творі життєві ситуації.

Обладнання: підручники, зошити, ПК, презентація.

Тип уроку: урок формування нових знань, умінь та навичок.

Зміст уроку

I. Актуалізація знань

Хвилинка творчості. Презентація домашніх завдань. Опрацюйте завдання для узагальнення на с. 27 підручника.

II. Мотивація навчальної діяльності

Повідомлення теми уроку. Визначення очікуваних результатів відповідно до орієнтирів навчальної програми.

Вступне слово вчителя. Про давню славу свого народу, трагічні сторінки його історії розповідає у своєму романі В. Скотт. На уроці ми дізнаємось, що на сторінках його книги є історичною правдою, а що художнім вимислом, дамо відповідь на питання: чому письменника вважають засновником жанру історичного роману.

Поетична хвилинка. Л. Українка. Заспів до поеми «Роберт Брюс, король Шотландський».

Спогадаймо давню давнину,
Спогадаймо повість незабутню
Про далеку вільну країну,
Про стару Шотландію славутню.

Давня повість! і на байку схожа, –
Є в ній певні справи, єсть і мрії,

Але ж правда, наче зірка гожа,
Сипле скрізь проміння золотії.

Правда нам світитиме крізь хмари,
Ми ж далеко думкою полинем,
Ми поглянем на військові чвари,
В давній славі спогадом поринем.

III. Сприйняття і засвоєння матеріалу

Знайомство з особистістю письменника та його творчістю. Опрацювання матеріалу підручника на с. 28–30.

Перегляд відеофільму. Проект «Енциклопедія». «Вальтер Скотт»:
<https://www.youtube.com/watch?v=om-KmdTNPNw&t=34s>

– Долю якого іншого письменника чи письменниці нагадує вам його історія боротьби з хворобою?

– Як захоплення Вальтера Скотта лицарською добою вплинуло на його творчість?

Опрацювання літературознавчого поняття.

– Пригадайте, що таке роман. Які різновиди роману вам уже відомі? Які романи ви читали?

Історичний роман – побудований на історичному сюжеті твір, у якому в художній формі відображено якусь епоху, певний період історії. В історичному романі історична правда поєднується з правдою художньою, історичний факт – із художнім вимислом, справжні історичні особи – з особами вигаданими, вимисел уміщений у межі зображуваної епохи.

Загальна характеристика роману. У романі «Айвенго» зображено минуле Англії часів раннього середньовіччя. Дія роману розпочинається приблизно в 1194 році і пов'язана з поверненням до Англії короля Річарда I після хрестових походів, його боротьбою проти свого брата Джона, який намагався захопити престол, скориставшись відсутністю короля. У центрі розповіді закохана пара – лицар Айвенго та леді Ровена, життя і благополуччя яких повністю залежать від ходу історичних подій.

Між норманами, які завоювали Англію, та англосаксами, які володіли нею раніше, розгоряється конфлікт. Погасити його та об'єднати країну може лише справедливий король. Звісно, це Річард Левове Серце, що живе життям простого мандрівного лицаря, для кого бойова слава, здобута власним мечем, і народна любов важливіші за підтримку норманських рицарів-феодалів. Але не лише королі творять історію. Справжній герой – простий рицар Айвенго, відданий кодексу лицарської честі, вірний королю та прекрасній коханій.

Роман побудований на захоплюючому відгадуванні загадок, які послідовно виникають: таємниця сина Седріка Сакса, таємниця палігрима, таємниця Лицаря, Позбавленого Спадку, таємниця Чорного Лицаря. У романі історичним фактом є протистояння саксів і норманів. Письменник осмислює хід історії. Він вважає, що суспільство проходить через періоди жорстокості, поступово просуваючись до більш морального свого стану. Ці періоди жорстокості пов'язані з боротьбою підкорених народів зі своїми покорителями, а в результаті примирення суспільство стає більш досконалим. Тому всі події роману підпорядковано такій ідеї – показати необхідність об'єднання країни. На початку книги це розуміє лише Айвенго і пристає до короля Річарда. А завершується роман покаранням тих, хто сіє розбрат, їх вигнанням за межі країни, весіллям Айвенго та Ровени. Присутні на весіллі знатні нормани й сакси розуміють, що мирними засобами могли б досягти набагато більших успіхів, ніж у результаті міжусобної війни. Вони «побачили в союзі цієї сім'ї запоруку майбутнього миру і згоди двох племен». В. Скотт запевняє читача, що «з того часу ці ворогуючі племена злились і втратили свою відмінність», хоча національні відмінності народів Британської імперії не зглажені досі.

IV. Формування знань, умінь, навичок, компетенцій

Обговорення проблемної ситуації. Чи згодні ви з думкою, що мирними засобами можна добитися більше, чим міжусобною війною? Чи справді примирення ворогуючих сторін робить суспільство досконалішим? Чи можливе примирення і об'єднання з тими, хто прагне повного знищення твого народу, твоєї культури?

Історичний екскурс. У В. Скотта король Річард мало чим нагадує свого прототипа. Відомо, що реальний Річард I був грубим, жорстоким, непорядним у питаннях честі.

Річард Левове Серце народився в Англії в 1157 р., але його батьківщиною була Південна Франція, рідними мовами – французька і провансальська, англійської ж не знав зовсім, зневажав її як мову простолюду. Річард пустив на спорядження війська до хрестового походу всю державну скарбницю, потрібний річний дохід, зібравши його наперед із підданих. Задуманого звільнення святого міста Єрусалима він так і не досяг, підписав мирну угоду із Саладіном, яка так і не була виконана жодною зі сторін. Дізнавшись, що може втратити владу в Англії, Річард вирішив повернутися, але потрапив у полон, звідки був викуплений. Повернувшись додому, він одразу ж звільнив із посад більшість шерифів, призначених принцом Джоном, урізав його владу, що схвально сприйняло населення. Потім Річард віддав усі сили підготовці війни з Францією. Він обклав народ податками і штрафами. Річард покинув Англію, щоб загинути від поранення стрілою арбалета при штурмі замку Шалю.

– Чим, на вашу думку, викликане таке вільне поводження автора з історією?

Робота з художнім текстом (с. 31–35 підручника).

– Як у романі описано ситуацію в країні, стосунки між норманами, саксами, євреями?

– Якими в романі зображені стосунки між Седріком Саксом та його рабами? Як ви вважаєте, чи це правдива картина? Навіщо, на вашу думку, автор відступає від історичної правди?

– Яких історичних осіб В. Скотт змальовує у своєму романі? Чи історично правдиві ці образи?

V. Закріплення матеріалу, узагальнення та корекція знань

1. Заповнення таблиці іменами персонажів роману «Айвенго».

Реальні історичні особи	Повністю вигадані автором герої	Персонажі з історії, доля яких відтворена автором
Король Річард I, принц Джон	Седрік Сакс, леді Ровена, Ребекка, Ісаак	Айвенго, Фрон де Беф та інші норманські рицарі, Локслі

2. «Обери позицію».

Чи має право Річард Левове Серце ризикувати своїм життям, шукаючи слави?

✗ Ні, він повинен займатися державними справами і бути більш відповідальним, бо його життя і тверда рука необхідні для утвердження спокою і наведення порядку в державі.

✗ Справжній лицар не може заради політики і влади зректися виконання свого лицарського обов'язку боротися зі злом, захищати невинних, чинити подвиги.

ЗА	НЕ ВПЕВНЕНИЙ	ПРОТИ
----	--------------	-------

VI. Підбиття підсумків

Бесіда за змістом уроку.

– Який тип роману називається історичним? Назвіть його основні ознаки.

– Чому В. Скотта вважають засновником жанру історичного роману?

– Що в романі «Айвенго» є історичною правдою, а що – художнім вимислом?

– У чому полягає історичний конфлікт саксів і норманів? Як він відтворений у романі?

«Двобій думок». Дві групи готують обґрунтування певної позиції за схемою: думка – її обґрунтування прикладами – висновок.

– Я вважаю, що історичні романи В. Скотта цікаві сучасній людині тим, що...

– Я думаю, що історичні романи нецікаві, вони віджили своє, тому що...

Після висловлення позиції, суперники задають зустрічне питання, яке має спростувати думку суперника, а той, у свою чергу, у відповіді має відстояти свої думки. У підсумку учасники двобою висловлюють свою оцінку захисту суперника: чи переконливі були аргументи, з чим вони погоджуються, а з чим – ні.

Завершіть речення. Сьогодні я зрозумів(-ла) / дізнався(-лася) / розібрався(-лася)... Я хочу похвалити себе за те, що сьогодні на уроці... У мене залишились запитання щодо...

Працюємо вдома

1. Складіть хмару слів або асоціативну картку з малюнків-символів, різних предметів і явищ, які пов'язані з життям і творчою долею Вальтера Скотта.

2. Прочитайте матеріал підручника (с. 31–35). Знайдіть у тексті приклади відтворення історичного колориту.

3. Заповніть таблицю прикладами із життя різних верств населення середньовічної Англії (завдання 10 на с. 36).

Індивідуальний проєкт (за вибором). Підготуйте презентацію про хрестові походи та короля Річарда Левове Серце.